

De Vijftigdagentijd – een tijd van vreugde en verlangen

Door Janneke Burger – Niemeijer, coördinator AKZ+ en redacteur van De Reformatie.

Anno 2013 zijn de weken van Advent en de Veertigdagentijd niet meer weg te denken uit ons kerkelijk leven. Leesroosters, project van de kinderclub, liederen, kaarsen en bloemstukken: alles doet mee. In ons gezin gebruiken we de weken van Advent en de Veertigdagentijd om ons te oefenen in het verlangen naar de wederkomst en weer te ontdekken wat de betekenis van het offer van Jezus is.

Steeds vreemder vind ik het eigenlijk dat we zoveel aandacht aan Advent en de Veertigdagentijd geven, en zo weinig aan de Paastijd, zoals de periode tussen Pasen en Pinksteren genoemd wordt. Waarom deze selectieve aandacht voor periodes uit het kerkelijk jaar? Weten we niet wat we aan moeten met de vreugde van Pasen en het verlangen naar de kracht van de Geest, of duid ik het dan te gemakkelijk?

Wat deden de leerlingen van Jezus in de tijd tussen Jezus' opstanding en het moment van de uitstorting van de Geest? Die tijd was voor hen duidelijk gemarkeerd door de gebeurtenis van Hemelvaart: daarvóór waren er de momenten dat Jezus aan hen verscheen en daarna bleven ze alleen achter. Een tijd van vreugde en weerzien, maar ook een tijd van gebed en verlangen. Ik zou het mooi en zinvol vinden als deze twee motieven ook onze Paastijd bepalen. Het lijkt me een uitdaging om vreugde en verlangen een plek te geven in ons leven thuis en in onze gemeente.

Vreugde

Ds. Harrie de Hullu schreef vorig jaar een boek over het liturgische kerkelijk jaar, getiteld *Tijd voor het geheim van Christus*. Hij vertelt daarin dat hij met het kerkelijk jaar is gaan werken, juist vanuit een verlangen om het wonder van het evangelie langer vast te houden dan alleen de vieringen op de feestdagen zelf. In de Paastijd gaat het dan specifiek om het vasthouden van onze blijdschap om de levende Heer.

Vreugdevol vieren gaat gereformeerde christenen niet altijd zo gemakkelijk af. En in een jaar als 2013 wordt het er niet eenvoudiger op. We zijn zomaar somber vanwege financiële zorgen en absorberen alle twijfels over en vragen aan God die we om ons heen horen. Bovendien is de Paastijd gefragmentariseerd door vakanties en andere feestelijkheden. Misschien is daarom het kerkelijk jaar zo gek nog niet. Het helpt je om niet bij de waan van de dag en bij de waan van jezelf te leven. Je hebt een leidraad buiten jezelf, buiten je eigen volle agenda. Een geestelijke leidraad, bedoeld om in je gezamenlijke geestelijke leven de vreugde vast te houden.

Kerkelijk jaar

Tegelijk blijkt hier ook het rare van het kerkelijk jaar zoals wij dat vieren. We onderscheiden Pasen, Hemelvaart en Pinksteren, terwijl het natuurlijk gaat om één heilsgebeuren dat achter ons ligt. Als je de betekenis tot je door laat dringen, zijn deze gebeurtenissen niet los verkrijgbaar. Leerlingen van Christus kunnen de vreugde van de opstanding niet vieren zonder de Geest. Dat lees je ook in de evangeliën: pas als de Geest is uitgestort, snappen de leerlingen de opstanding. Pas dan vindt bij hen de werkelijke transformatie naar vreugde en een krachtig getuigenis plaats.

Harrie de Hullu vertelt dat de vroege kerk deze drie feesten ook niet altijd onderscheiden heeft. Het Paasfeest is het oudste feest waarvan we weten dat het gevierd werd. Al in het jaar 150 vertelt Polycarpus, een leerling van de apostel Johannes, dat het Paasfeest werd gevierd. Een jaar of vijftig later schrijft kerkvader Tertullianus ook over de Vijftigdagentijd na Pasen. Pas in het jaar 400 beschrijft de vrouwelijke pelgrim Egeria dat het Pinksterfeest in

Jeruzalem wordt gevierd. 's Morgens wordt de uitstorting van de Geest gevierd en 's middags de Hemelvaart.

Als ordelijke agendabezittende westerlingen komt deze volgorde ons nogal vreemd voor. We kunnen ervan leren dat we het heil niet helemaal in stukjes kunnen verdelen, zoals we in het kerkelijk jaar in zekere zin doen. Het heil in Christus en door de Geest is één gebeuren, dat we tegelijkertijd van God ontvangen, vieren en ook weer uitdelen. Het onderscheid tussen Goede Vrijdag, Pasen, Hemelvaart en Pinksteren is chronologisch correct, maar heeft geleid op de betekenis ook iets gekunstelds. Besef dus dat ook het kerkelijk jaar zijn beperkingen kent en gebruik het vervolgens vrijmoedig.

Vreugde benoemen

De Paastijd kun je gebruiken om je erop te richten specifiek de vreugde te benoemen die met de opstanding van Jezus te maken heeft. De Bijbel noemt genoeg redenen om blij te zijn, in de veelkleurigheid van verschillende Bijbelschrijvers: dat we een levende Heer hebben, die alle macht heeft en alle dagen bij ons is (Matt. 28); dat Gods redding van de wereld door deze opstanding écht vaststaat (Luc. 24); dat onze relatie met God door de opstanding open en vrij is; dat we in vrede en vrijheid kunnen leven (beide vanuit het perspectief van Joh. 20); dat onze identiteit niet bepaald wordt door de wet en de dood, maar dat er ruimte is voor de Geest om in ons leven vernieuwing te geven (Rom. 8); dat er in de naam van deze wonderlijk levende Heer ook andere wonderen mogelijk zijn (Hand. 4); dat de grens van de dood niet definitief is, maar dat er aan de andere kant van de dood leven bij God is (1 Kor. 15).

Het is verrijkend om deze oefening eens voor jezelf te doen: benoem expliciet, of schrijf op, wat voor jou de winst is van de opstanding van Christus. Je kunt dat doen met de oude vertrouwde woorden van de Heidelbergse Catechismus, maar probeer het ook eens in eigen woorden: Jezus leeft en dat raakt mijn leven, want...

In de kerk

Ook in je gemeente kun je zoeken naar vormen voor de vreugde van Pasen. Je kunt de kerk met bloemen versieren. Je kunt tijd maken om met elkaar nieuwe, vrolijke liederen in te studeren. Lees de Tien Geboden in deze tijd eens niet als 'kenbron van de ellende', maar lees Schriftgedeelten waarin bijvoorbeeld Paulus ons oproept vanuit de opstanding van Christus te leven. Jezus zegt dat we op onze feesten niet alleen onze eigen vrienden moeten uitnodigen, maar juist ook anderen. Misschien kunnen we dat in de Paastijd concreet maken door de burens van de kerk uit te nodigen, om samen feest te vieren, bijvoorbeeld tijdens een maaltijd. In de kerk kun je samen oefenen in het vertellen van persoonlijke getuigenissen van het nieuwe leven dat bij de opstanding hoort. Ook daar kun je in de kerkdienst ruimte voor maken. Dit zijn maar suggesties natuurlijk; zoek vooral zelf naar vormen van vieren die bij jullie gemeente passen.

Laten we onszelf serieus de vraag stellen of het klopt dat het ons gemakkelijker afgaat aandacht aan de lijdenstijd te geven dan aan de Paastijd, en hoe dat zou komen. Is dat omdat we beter een weg weten met het lijden dan met de vreugde? Wat zou de waarde zijn van het oefenen in het uiten, benoemen en delen van onze vreugde in Christus?

Verlangen

De ontmoetingen met Jezus eindigen abrupt voor de leerlingen als Hij naar de hemel gaat. Hij heeft dat voorzegt en het gebeurt ook. Voor hen is dit het begin van een andere tijd. In de Bijbel wordt beschreven dat de leerlingen na de Hemelvaart samen zijn in gebed. Jezus had hun beloofd dat ze gedoopt zouden worden met de Geest en kracht zouden ontvangen om te getuigen. In afwachting daarop beschrijft Lucas: 'Vurig en eensgezind wijdden ze zich aan het gebed, samen met de vrouwen en met Maria, de moeder van Jezus, en met zijn broers' (Hand. 1:14).

Het raakt mij altijd om dit te lezen: het verlangen en de toewijding die uit deze verzen spreken. Hoe zou het zijn om in mijn eigen gemeente als leerlingen van de Heer met zoveel verlangen en toewijding samen te bidden? Natuurlijk is het al lang Pinksteren geweest, de Geest is uitgestort en geeft ons kracht om te getuigen. Maar het mooie van het kerkelijk jaar is juist dat je op vaste momenten bepaalde inhouden uit het gedeelde geloof opnieuw doorleeft. Zo kan dat ook zijn met onze afhankelijkheid van de Geest. De tien dagen tussen Hemelvaart en Pinksteren lenen zich ervoor om samen te zijn in gebed om de kracht van de Geest, juist omdat we merken dat we de Geest zo nodig hebben om te getuigen van de opgestane Heer.

De Rooms-katholieke kerk kent de traditie van Pinksternoveen in de dagen tussen Hemelvaart en Pinksteren. Een noveen is een gebed dat negen opeenvolgende dagen gebeden wordt. Tussen Hemelvaart en Pinksteren wordt negen dagen gebeden om de komst van de Geest. Het Pinksternoveen is een Rooms-katholieke traditie, maar ook in de protestantse kerken wordt er soms aandacht aan besteed, en evangelische gemeentes kennen het soms als 'gebedstiendaagse'.

In het verleden zijn ook op verschillende plekken juist in de tijd tussen Hemelvaart en Pinksteren interkerkelijke gebedstiendaagse-activiteiten georganiseerd. Bijvoorbeeld in Amersfoort, waarover ds. Atze Buursema vertelt: 'In 2004 werd er voor het eerst een interkerkelijke gebedstiendaagse georganiseerd, juist ook in die tien dagen tussen Hemelvaart en Pinksteren. Ook Amersfoort-West deed mee. Bijzonder om met zoveel verschillende christenen samen te bidden!'

Verlangen benoemen

Zoals we in de Stille Week vespers organiseren om onszelf het reddingswerk van de Heiland toe te eigenen, zo kunnen we in de tien dagen voor Pinksteren gebedsavonden organiseren om te bidden om de getuigende kracht van de Geest. De Geest gaf kracht en vrijmoedigheid aan Jezus' leerlingen om te getuigen en we zeggen wel dat op dat moment de kerk is geboren. Nog steeds kan de kerk alleen bestaan, en kunnen we het geloof in Christus alleen vieren en doorgeven dankzij de kracht en de vrijmoedigheid die de Geest geeft. In de tijd waarin we leven is veel verlegenheid rond het voortbestaan van de kerk, maar ook veel verlangen. Denk er eens over na om een gebedstiendaagse in je gemeente te organiseren: 'Kom Schepper Geest, woon in uw kerk.' (Voor manieren om het gebed in de gemeente invulling te geven: zie de kadertekst over het gebedsproject van het Evangelisch Werkverband.)

Een oproep tot gebed in de gemeente roept vaak ook vragen op. Wordt het niet wat activistisch en maakbaar? Ik zou zeggen: dat kan, maar het hoeft niet. Samen bidden in de gemeente is niet bedoeld als een soort program waarin wij de Geest gebruiken voor onze wensen. Juist als we in gebed gaan, pleiten we bij God op wat Hij beloofd heeft: de kracht van de Geest om te getuigen, en laten we de uitwerking bij God. Juist het gebed is een oefening in nederigheid en een openbare belijdenis van afhankelijkheid. We spreken een verlangen uit naar de aanwezigheid van de Geest in ons leven, tot de Vader over wie Jezus zelf zegt: hoeveel te meer zal de Vader in de hemel dan niet de heilige Geest geven aan wie hem erom vragen (Luc. 11:13).

Dit verlangen naar de Geest staat niet los van de vreugde van Pasen. De Geest van Pinksteren is de Geest van Christus en in de preken van de Pinksterdag is Jezus Christus de hoofdpersoon. In de traditie van het kerkelijk jaar heet de zondag na Hemelvaart 'Weeszondag'. De kerk herinnert zich dan de woorden van Jezus: 'Ik laat jullie niet als wezen achter, Ik kom bij jullie terug' (Joh. 14:18). Juist in de tijd tussen Pinksteren en Hemelvaart geeft het oecumenisch leesrooster lezingen uit Johannes 14-17, waar Jezus spreekt over het werk van de Geest, als Hijzelf naar zijn Vader is gegaan. Die Geest zien we in Petrus werken, als hij vrijmoedig getuigt over de Heer: Door niemand anders kunnen wij worden gered,

want zijn naam is de enige op aarde die de mens redding biedt (Hand. 4:12). Daar komen vreugde en verlangen samen, in de naam van Jezus Christus die redding geeft.

Aansluiting bij Oude Testament

Pasen en Pinksteren sluiten duidelijk aan bij de Oudtestamentische feesten van Pesach en het Wekenfeest. Op de tweede dag van het Pesachfeest werd de eerste gersteschoof bij de priester gebracht (Lev. 23). Op de vijftigste dag daarna werd het Wekenfeest, het Pinksterfeest gevierd. Dan was de oogst binnengehaald. Naast een oogstfeest is het Pinksterfeest ook een feest van de Wet, de Torah.

Als je de betekenis van de Oudtestamentisch feesten begrijpt, snap je hoe Paulus schrijft over Jezus als de eersteling van de oogst (1 Kor. 15). En als je leest hoeveel mensen op de Eerste Pinksterdag tot bekering komen en toegevoegd worden aan de leerlingen van Jezus, prijs je de Heer om een rijke oogst!

50 dagen over gebed

Het Evangelisch Werkverband (EW) heeft de tijd tussen Pasen en Pinksteren dit jaar aangegrepen om een project voor gemeentes rond gebed te lanceren: *50 dagen op weg met God* (www.ewv.nl). Voor gemeentes, voor kringen en voor thuis is materiaal beschikbaar om met het thema gebed aan de slag te gaan. Het project wordt gedragen door de overtuiging dat gebed een pijler onder het leven met God is, persoonlijk en als gemeente. Juist in het gebed is de diepe rijkdom van onze relatie met God erfahrbaar, terwijl het vaak wat in de marge plaatsvindt en er weinig over gesproken en in geoefend wordt. Het EW kiest juist deze vijftig dagen omdat het een langere periode is, waarin bidden (weer) een gewoonte kan worden.

Er zijn diverse gemeenten binnen de GKv, de NGK en de CGK die met het materiaal van het EW werken. Leden van de Petrakerk (GKv) in Harderwijk bijvoorbeeld hebben het dagboekje gekregen om thuis te lezen. Gemeenteleden hebben dat initiatief genomen, in aansluiting op het jaarthema 'Verbondenheid'. Ook in de CGK Zwolle wordt er met *50 dagen op weg met God* gewerkt. Concreet houdt dat in deze gemeente in: de preken gaan over gebed, er is een toerustingsavond voor kringleiders rond gebed geweest en gemeenteleden worden gestimuleerd het dagboekje te kopen om thuis te gebruiken.